

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 16 | סיוון תשע"ט - יולי 2019

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים המתפתחים בעולם.

גיליון מס' 16 מתמקד בסקר בינלאומי על שביעות רצון מהביטחון הסוציאלי, שפרסם ארגון ה-OECD. מהסקר עולה כי תושבים רבים במדינות המפותחות אינם שבעי רצון מהמדיניות החברתית ומרמת הקצבאות במדינתן. ישראל השתתפה לראשונה בסקר מסוג זה, כך שכעת אפשר להשוות את אופן הציבור בישראל במערכת הביטחון הסוציאלי למדינות רבות אחרות ולהבין טוב יותר את הקשיים שאנשים נתקלים בהם בבואם למצות את זכויותיהם. בכך הסקר מהווה תזכורת מועילה למצב המדיניות החברתית.

קריאה נעימה,
פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

סקר בינלאומי על שביעות רצון מהמדיניות החברתית חושף: 80% מהישראלים מצפים מהמדינה לעשות יותר למען הביטחון הסוציאלי

תושבים רבים במדינות ה-OECD סבורים כי השירותים הציבוריים וקצבאות הביטוח הלאומי אינם מותאמים לצרכיהם ואינם נגישים דיים. יותר ממחציתם סבורים שרמת הקצבאות המשולמות להם אינה תואמת את רמת המיסים ודמי הביטוח הגבוהים שהם משלמים, וכ-2/3 מרגישים שאחרים מקבלים יותר קצבאות ממה שהם צריכים.

אלה כמה ממצאי הסקר שעשה ה-OECD ב-2018 ¹Risks that Matter – (סיכונים מעוררי חשש), שבו השתתפו יותר מ-22,000 אנשים בני 18-70 מ-21 מדינות. המשתתפים נשאלו על דאגותיהם וחששותיהם בכל הנוגע למערכת הביטחון הסוציאלי במדינתם והביעו את דעתם על האופן שבו המדינה מסייעת להם להתמודד עם סיכונים חברתיים וכלכליים.

לראשונה השתתפה ישראל בסקר, כך שאפשר כעת להשוות את רמת שביעות הרצון מהמדיניות החברתית ומרמת הקצבאות של ישראלים לעומת תושבי רוב מדינות המערב. להלן כמה מהתוצאות הבולטות של הסקר.

¹ OECD (2019). **Risks that Matter: Main Findings from the 2018 OECD Risks that Matter Survey** <http://www.oecd.org/social/risks-that-matter.htm>

סיכונים, דאגות וחששות:

- "להיות חולה או נכה" הוא החשש העיקרי במדינות ה-OECD: 54% מהנשאלים ציינו זאת כחשש העיקרי:
 - ✓ **בישראל** 50% ציינו חשש זה כעיקרי.
 - ✓ שיעורים גבוהים במיוחד נמצאו ב**פינלנד ובבלגיה** – מדינות שבהן מערכת הביטחון הסוציאלי נדיבה במיוחד (65% ו-62% בהתאמה).
- "לא לגמור את החודש" בגלל הכנסות נמוכות – חשש נפוץ גם הוא: צוין אצל 47% במקום השני.
 - ✓ **בישראל** 42% ציינו חשש זה במקום השני.
 - ✓ **ביוון ובאיטליה** – מדינות שנפגעו קשות מהמשבר הפיננסי העולמי של 2008 – נמצאו שיעורים גבוהים במיוחד (70% ו-56% בהתאמה).

שביעות רצון והגינות:

- הנגישות לתמיכה ציבורית בעת הצורך היא תנאי מרכזי לביטחון סוציאלי יעיל. כמחצית הנשאלים (55%) השיבו בשלילה על השאלה "האם אני חושב שאוכל לקבל בקלות קצבאות בעת הצורך".
 - ✓ **בישראל** 79% סברו שלא יקבלו קצבאות בקלות – השיעור הגבוה במדינות הארגון.
 - ✓ **בבלגיה ונורבגיה** נמצאה מידת הביטחון הגבוהה ביותר בסיכוי לקבל קצבאות – רק 34% השיבו בשלילה.
- דעת קהל על שוויוניות מערכת המס מדאיגה: יותר ממחצית המשיבים (58%) העריכו שאינם מקבלים באופן הוגן את חלקם בתשלומי הקצבאות בהתחשב בהיקף המיסים ודמי הביטוח שהם משלמים.
 - ✓ **בישראל** תחושת חוסר הצדק נפוצה במיוחד – 76%, וקודמת לה רק **יוון** (82% מהנשאלים).
 - ✓ **בדנמרק ובנורבגיה** תחושת חוסר הצדק נמוכה במיוחד (34% ו-32% בהתאמה).
- תשלומי העברה לא הוגנים: כ-2/3 מהמשיבים (67%) מרגישים ש"הרבה אנשים מקבלים קצבאות שלא בצדק".
 - ✓ **בישראל** שיעור החשים כך קרוב לממוצע ה-OECD (66%).
 - ✓ **בפורטוגל** שיעור גבוה במיוחד של החשים חוסר הוגנות (88%) ו**באסטוניה** נמוך יחסית (48%).

רצונות, צרכים והעדפות:

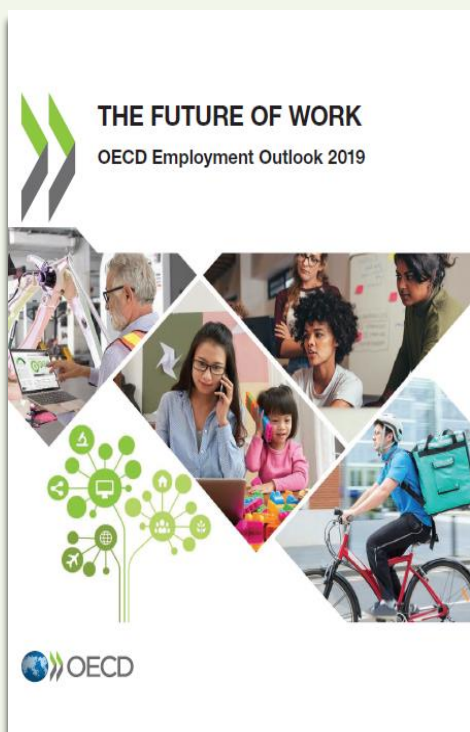
- האם הממשלה עושה מספיק? הרוב המוחלט של הנשאלים (71%) היה רוצה שהממשלה תפעל יותר כדי להבטיח את הביטחון הכלכלי והחברתי שלהם.
 - ✓ **בישראל** השיעור גבוה במיוחד (80%).
 - ✓ **בדנמרק** השיעור הנמוך ביותר (46%) ו**ביוון** הגבוה ביותר (92%).
 - מוכנים לשלם יותר כדי לקבל יותר? בכל המדינות, המשיבים מודאגים מהביטחון הכלכלי שלהם לכשיזדקנו, ורבים מוכנים לשלם יותר מיסים או דמי ביטוח (עוד 2%) כדי לחזק את מערכת הפנסיה הציבורית – כ-38% מהמשיבים בממוצע.
 - ✓ **בישראל** שיעור האנשים המוכנים לשלם יותר גבוה במיוחד (49%), וקודמות לה **ליטא** (53%) ו**וצ'ילה** (51%).
 - ✓ **בהולנד ובבלגיה** השיעורים הנמוכים ביותר (25% ו-29% בהתאמה).
- נוסף על הביטחון הסוציאלי הוצגו בסקר גם שאלות בתחומים חברתיים אחרים כגון חינוך, דיור וביטחון בתעסוקה.

איזה ביטחון סוציאלי מתאים לעובדים ב"תחום האפור"? דוח ה-OECD ממליץ להרחיב את הכיסוי הביטוחי של העובדים בעבודות לא שגרתיות

מדי שנה ה-OECD מפרסם את תחזית התעסוקה למדינות החברות בו. הדוח של 2019² מציג נתונים חדשים על שיעורי התעסוקה והתפלגויות שכר ובוחר את השפעותיהם של שינויים אלה על המדיניות הציבורית ובעיקר על האופן שבו הטכנולוגיה, הגלובליזציה, הזדקנות האוכלוסייה ומגמות אחרות משנות את שוקי העבודה במדינות הארגון. השנה, פרק מיוחד עוסק **בהגנה על העובדים בעולם עבודה משתנה**³ ומתמקד במעמד בתעסוקה – נושא בעל חשיבות מכרעת בהיותו הקובע את הזכויות הסוציאליות של העובדים השונים.

מומחי ה-OECD טבעו מושג חדש של grey zone ("תחום אפור") כדי לאפיין את העובדים בעבודה לא שגרתית או את מי שמעמדם בין שכירים לעצמאים. לטענתם יש להכיר ככל האפשר בעבודות ב"תחום האפור" ולבחון הרחבת הזכויות לעובדים אלה, בעיקר בתחום הביטחון הסוציאלי.

ההמלצות העיקריות:

- להגדיר ברור יותר את הסוגים השונים של מעמד בתעסוקה כדי להפחית את האי-ודאות בקרב העובדים והמעסיקים.
- להרחיב את זכויותיהם של העובדים השכירים בתחום האפור, למשל בביטוח אבטלה.
- להגדיל את יכולת הניידות של עובדים בין תוכניות ביטוח סוציאלי המיועדות לסוגי עבודה שונים, כך שזכויותיהם לא ייפגעו בעקבות המעבר.
- להתאים את הכללים של מבחני ההכנסה לסוגים שונים של עבודה, למשל את תקופת ההשתכרות או את הכנסות בני המשפחה.
- להעדיף קצבאות אוניברסליות על פני קצבאות סלקטיביות.

הדוח מציין שעבודה לא שגרתית אינה תופעה שולית: במדינות המערב, 1 מכל 7 עובדים הוא עצמאי ו-1 מ-9 שכירים מועסק בחוזה זמני. עובדה זו מובילה את כתבי הדוח למסקנה ש"יש להתאים את הביטחון הסוציאלי לעתיד העבודה".

OECD (2019). OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work. OECD² Publishing, Paris.

פרק 4 של הדוח: Protecting workers in a changing world of work³

הידעתם?

חופשת לידה לאב הוארכה ל-10 ימים בכל מדינות האיחוד האירופי

האיחוד האירופי החליט לחייב את כל מדינות היבשת להנהיג חופשת לידה לאב של 10 ימים לפחות. דמי הלידה לאב ימומנו בנפרד מהאם וגובהם יהיה זהה לדמי הלידה המשולמים לאם. את ההחלטה קיבלה הנציבות האירופית (European Commission) בתחילת 2019, לאחר דיונים שנמשכו כשנתיים, במסגרת ההנחיה (directive) "לאזן טוב יותר בין העבודה לחיים הפרטיים של כל אזרחי האיחוד האירופי". חשוב לציין כי לפי ההנחיה יוכלו האבות לקחת חופשה לידה לסירוגין (לא ימים רצופים), ובכך יזכו לגמישות רבה יותר. את ההנחיה יש להחיל בחוק בתוך שנתיים לכל היותר, כלומר עד סוף 2020.

בישראל כידוע אבות אינם זכאים לחופשה מיוחדת בחוק במימון המדינה אלא על חשבון החופשה של האם (ולמשך 7 ימים רצופים).

עד כה הכללים בנושא זה היו שונים מאוד ממדינה למדינה:

✓ **בגרמניה, אוסטריה, קרואטיה, קפריסין, לוקסמבורג או צ'כיה** למשל, אין חופשת לידה מיוחדת לאבות.

✓ **ספרד** היא המתקדמת ביותר בנושא זה: מיוני 2018 זכאים האב והאם לחופשה זהה – 16 שבועות לכל אחד, ללא אפשרות להעברה, ושיעור החופשה 100% השכר האחרון.

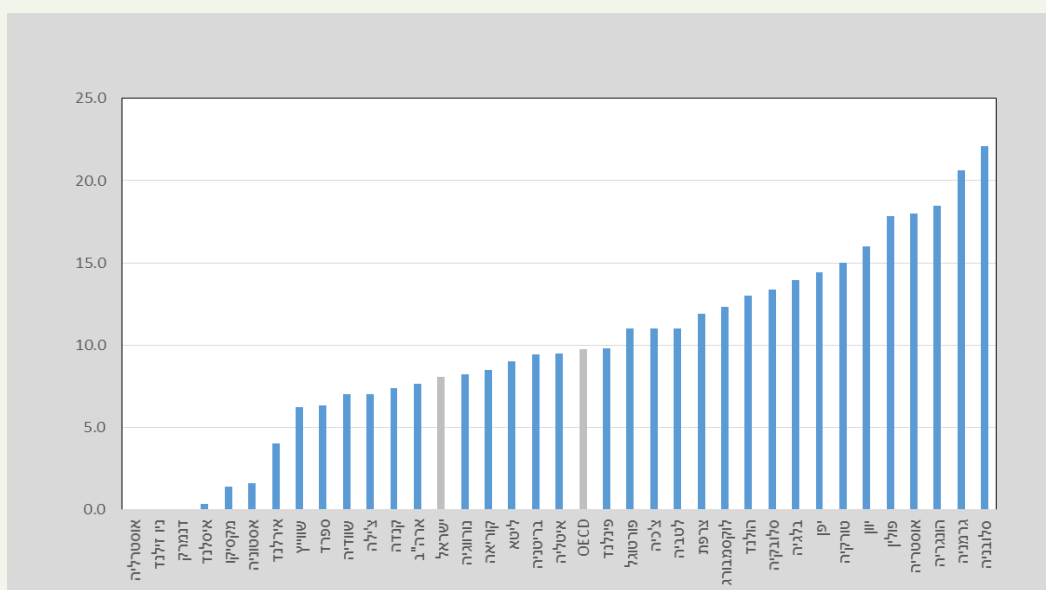
המספרים מספרים: ישראל בעולם

ניכוי דמי הביטוח משכיר: בישראל הנטל קל יותר מרוב מדינות ה-OECD

ברוב המדינות המפותחות, ניכוי דמי הביטוח משכר העובד הוא אחד המקורות למימון מערכת הביטחון הסוציאלי. במדינות אחדות (כגון ישראל, גרמניה, צרפת ויפן) שיעור הניכוי משתנה לפי רמת ההכנסה. לאחרונה פרסם ה-OECD דוח עדכני על תשלומי החובה (מס הכנסה ודמי ביטוח) המוטלים על העובדים השכירים⁴. הדוח מאפשר להשוות את נטל התשלום על שכירים לפי רמת הכנסתם ב-36 מדינות הארגון.

חלקו של העובד בתשלום דמי הביטוח כאחוז השכר הממוצע במשק – מדינות ה-OECD, 2018

[נתוני התרשים מופיעים בסוף קובץ](#)

שיעור דמי הביטוח הממוצע במדינות ה-OECD היה ב-2018 9.8% במוצע להכנסה ברמת שכר ממוצע. טווח הניכוי נע מ-0% ל-22%:

- **ישראל** מדורגת במקום ה-14 מ-36 מדינות הארגון, עם דמי ביטוח בשיעור של כ-8.0% מהשכר, הנמוכים מהממוצע ב-OECD, ובמקום ה-11 אם לא מביאים בחשבון את המדינות הממנות לתושביהן את מלוא דמי הביטוח.
 - **אוסטרליה, דנמרק וניו זילנד**, שבהן הביטחון הסוציאלי ממומן כולו מתקציב המדינה, אינן גובות דמי ביטוח.
 - **באיסלנד, מקסיקו ואסטוניה** שיעורי דמי הביטוח נמוכים במיוחד (0.3% עד 1.6%).
 - **ביוון, פולין, אוסטריה, הונגריה וגרמניה** השיעורים גבוהים במיוחד (15%-20%).
 - בסלובקיה השיעור הגבוה בכל מדינות הארגון (22.6%).
- במדינות אחדות יש תקרה (ceiling) לתשלום, למשל ב**אוסטריה ובספרד**, או שיעורים שונים לפי המצב המשפחתי של העובד (**הולנד וגרמניה**).

מה חדש בספריית הביטוח הלאומי?

כתב העת הבריטי *Social Policy and Society* מקדיש את הגיליון האחרון להכנסה-בסיסית-לכל

מתוך ההקדמה

"בחמש השנים האחרונות נהפך הדיון בהכנסה בסיסית לכל לכלל עולמי. ההצעה להעניק לכל תושב קבע סיוע כספי שוטף ללא מבחן הכנסה או תנאי תעסוקה, נדונה באופן פעיל בקרב דרגים בכירים ביותר של קובעי המדיניות בכל העולם, לרבות על ידי מוסדות בינלאומיים כגון ה-OECD, קרן המטבע הבינלאומית או הבנק העולמי".

הגיליון* מציג את הדיון המקצועי והציבורי ברעיון ההכנסה-הבסיסית-לכל, כפי שהוא מתפתח בחמש מדינות באירופה: דנמרק, פינלנד, הולנד, ספרד ואנגליה.

* *Social Policy and Society*, Volume 18, Issue 2, April 2019, Cambridge University Press.
Themed Section: *Basic Income in European Welfare States: Opportunities and Constraints*

הביטוח לאומי מזמין חוקרים, סטודנטים ואת הציבור הרחב לעיין בפרסומים שבספרייתו:
<https://www.btl.gov.il/Publications/Syfrieda/Pages/default.aspx>

מקורות

- פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>
- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*

נתוני התרשים: חלקו של העובד בתשלום דמי הביטוח כאחוז השכר הממוצע במשק – מדינות ה-OECD, 2018

מדינה	דמי הביטוח כאחוז השכר הממוצע
אוסטרליה	0.0
ניו זילנד	0.0
דנמרק	0.0
איסלנד	0.3
מקסיקו	1.4
אסטוניה	1.6
אירלנד	4.0
שווייץ	6.2
ספרד	6.4
שוודיה	7.0
צ'ילה	7.0
קנדה	7.4
ארה"ב	7.7
ישראל	8.0
נורווגיה	8.2
קוריאה	8.5
ליטא	9.0
בריטניה	9.4
איטליה	9.5
OECD	9.8
פינלנד	9.8
פורטוגל	11.0
צ'כיה	11.0
לטביה	11.0
צרפת	11.9
לוקסמבורג	12.3
הולנד	13.0
סלובקיה	13.4
בלגיה	14.0
יפן	14.5
טורקיה	15.0
יוון	16.0
פולין	17.8
אוסטריה	18.0
הונגריה	18.5
גרמניה	20.6
סלובניה	22.1